

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора мистецтвознавства, с.н.с.,
члена-кореспондента НАМ України
Роготченка Олексія Олексійовича

на дисертацію
Сосік Ольги Даніїлівни

«Європейські парадигми мистецтва декадансу та символізму в творчості Вільгельма Котарбінського»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Дисертація О. Д. Сосік є важливою для українського мистецтвознавства, оскільки творчий спадок В. Котарбінського, який вирізняється багатовекторністю художньо-образних виявів, досі залишається маловивченим і не систематизованим належним чином. Тому до сьогодні не було складене цілісне уявлення про виняткову цінність мистецького доробку митця. У результаті проведеного дослідження здобувачка узнаочнила ключові етапи розвитку художньої мови В. Котарбінського та виявила іконографічні особливості його почерку, що формувались під впливом творчості художників різних країн.

Водночас, дисерантка розкриває питання розвитку творчої манери митця в образотворчому мистецтві межі XIX–XX століть на тлі зміни парадигм декадансу та символізму в європейському культурному просторі. Крім того, вона окреслює світоглядні та художні чинники, які вплинули на сюжетну та художньо-образну складову зазначених мистецьких явищ. Виокремлення і систематизація іконографічних ізводів, притаманних декадансу та символізму, дозволяє О. Сосік розглядати їх як самостійні напрями образотворчого мистецтва.

Структура дисертації характеризується послідовним викладом матеріалу, що дозволяє простежити еволюцію творчості В. Котарбінського у контексті трансформаційних процесів у царині живопису упродовж другої половини XIX – початку XX століть. Так, у першому розділі дисертації «Теоретико-

методологічні засади дослідження» здійснено аналіз праць, котрі висвітлюють важливі питання щодо філософських, культурологічних і мистецтвознавчих аспектів зрушень окресленого відрізу часу в європейській художній культурі.

Авторка послідовно розкрила етапи вивчення феноменів декадансу та символізму в образотворчому мистецтві Англії, Німеччини, Франції, Польщі, України, Росії тощо. Вперше обґрунтувала необхідність розглядати декаданс у вітчизняному просторі як стилювий напрям, що заклав підвалини для символізму.

У другому розділі **«Формування декадансу в європейському образотворчому мистецтві»** О. Сосік досліджує генезу декадансу в живописі крізь призму світоглядних та художніх аспектів. Дисертантка зазначає, що причиною виникнення декадентського мистецтва стала психологічно нестійка й хвороблива атмосфера кінця XIX – початку ХХ століть, зумовлена відчуттям страху й есхатологічної невизначеності перед новим тисячоліттям серед представників богемної еліти (с. 56). Відштовхуючись від цього вектору, авторка акцентує увагу на головних світоглядних орієнтирах у формуванні нової свідомості митців, а саме, – нігілістичних ідеях А. Шопенгауера і Ф. Ніцше (с. 57), котрі пов’язували філософію, психологію творчості, культуру та мистецтво означеної доби.

Крім того, аналізуючи художні особливості декадансу в образотворчому мистецтві, О. Сосік підкреслює його розвиток на базі академізму, зокрема, у питаннях побудови композиції. Поза тим, здобувачка наголошує, що ключові риси декадентського живопису були започатковані художниками-прерафаелітами, творчість яких спиралась на засади академізму. У цьому зв’язку особливий інтерес викликають підрозділи 2.2 «Рух прерафаелітів в Англії та його роль у розвитку декадентського мистецтва» та 2.3 «Іконографія жіночих образів у живописі декадансу», в яких здійснено детальний аналіз мотивів творчості прерафаелітів, а також уточнено їхній вплив на творчість художників різних країн.

У третьому розділі «Розвиток символізму в образотворчому мистецтві Європи» дисертантка характеризує символізм, як наступний етап «після прожиття <...> декадансу» (с. 117) і зазначає, що він сформувався у надрах декадентської естетики, успадкувавши окремі іконографічні ізводи (с. 118). Так, у підрозділі 3.1 «Ремінісанції декадентської іконографії та образності у мистецтві символізму» О. Сосік репрезентує еволюцію образу потонулої Офелії, який у декадансі «був позначеній печаткою тяжкої трагічної безвиході або хворобливого екстазу», а у символізмі «став уособлювати смирення й надію на переродження» (с. 119).

Важливим напрацюванням здобувачки стала систематизація іконографії містичного символізму на основі аналізу робіт художників, дотичних до «Салону Троянди та Хреста», а також ключових мотивів та образів, притаманних символістського живопису, в якому знайшло втілення явище синестезії. Також здобувачкою окрема увага приділена аналізу особливостей польського, українського та російського символізму, дослідженю їхньої генези й джерел інспірацій.

У четвертому розділі «Формування творчості В. Котарбінського в контексті мистецтва декадансу та символізму» дисертантка уточнює, що образи, які складають іконографію декадансу та символізму, повною мірою представлені у роботах В. Котарбінського. Проаналізувавши еволюцію творчої мови художника, О. Сосік відзначає, що майстер рухався у своїх мистецьких пошуках «від академізму у бік декадансу, із подальшим переходом у символізм» (с. 156). Відтак, авторка наголошує, що творчі напрацювання художника показово репрезентують тенденції європейського мистецтва другої половини XIX – початку XX століття.

У цілому позитивно оцінюючи проведене здобувачкою дослідження, варто акцентувати увагу на деяких питаннях, які постали під час ознайомлення із роботою.

- У своїй дисертації Ви наголошуєте на схожих тенденціях творчості В. Котарбінського і М. Чюрльоніса, проте, означені художники мали досить різні художні манери. Поясніть більш детально – у чому саме Ви вбачаєте спорідненість їхньої творчості?

- З-поміж бібліографічних Вашої дисертації посилань є стаття О. Пеліховської, яка містить низку архівних фотографій, наданих Д. Добріян, зокрема майстерні В. Котарбінського у Кальську (Мінської губернії) . Чому дані матеріали не були включені у перелік ілюстрацій додатків, адже вони значно збагатили б фактологічний матеріал роботи?

- У тексті дослідження Ви наводите інформацію про розписи В. Котарбінським Володимирського собору, натомість в ілюстративному ряді представлені не всі роботи з цього циклу. Поясніть, будь ласка, за якими критеріями здійснювався вибір творів для додатків?

Поставлені питання та зауваження в цілому не применшують вагомість проведеного дослідження. Вважаю, що дисертація Ольги Даніїлівни Сосік «Європейські парадигми мистецтва декадансу та символізму в творчості Вільгельма Котарбінського» є самостійною, завершеною працею, має наукову новизну та сформовану концепцію. Текст дисертації відповідає паспорту спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство) згідно вимог МОН України, а також «Порядку присудження наукових ступенів» (від 24 липня 2013 р. №567, зі змінами), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Головний науковий співробітник
відділу теорії та історії культури
Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України,
заслужений діяч мистецтв України,
доктор мистецтвознавства, с.н.с.,
члена-кореспондента НАМ України

О. О. Роготченко